25 augustus 1916

Men meldt ons uit Sas van Gent en Terneuzen, dat daar gisteren een Zeppelin, die boven Belgisch gebied in westelijke richting koerste, is gezien.

28 augustus 1916

Zondagnacht is bij Assenede, dicht bij Sas van Gent, weer een Duitse deserteurs in burgerkleren over de grens gekomen. Het was een 20-jarige Feldwebel, afkomstig van het front bij Verdun, die 18 maanden in dienst was geweest, steeds aan het front. Hij is viermaal gewond en ontving het ijzeren kruis. Hij behoorde tot het 195e Beierse regiment en verklaarde dat er, toen hij weggelopen is, van de 1200 man van zijn compagnie, waarmee hij was vertrokken, slechts 25 meer over waren. Verder vertelde hij, dat twee soldaten, die in zijn gezelschap waren, door de elektrische draad zijn gedood.

4 september 1916

De volgende vonnissen werden geveld.

Bij vonnis van de krijgsraad te velde, op 20 juli 1916, zijn veroordeeld wegens het niet inleveren van wapens:

1. De landbouwer Remi Verwaecke, en
2. De werkman Kamiel van Huijsse, beiden van Zwevegem, ieder tot vijf jaar gevangenis;
3. De vleeshouwer Honoré Beuselinck, van Zwevegem, tot zes maanden;
4. De landbouwer Désiré Verwaecke, van Zwevegem, tot zes maanden;
5. De metselaar A. van Huijsse, en

6. De knecht J. Maes, beiden van Zwevegem, tot 2 maanden elk.

Kortrijk, 7 augustus 1916.
Etappen-kommandantur 6-XIII, v. 4e leger.
(Was getekend) Günther, luitenant-kolonel en commandant.

Bij vonnis van de krijgsraad te velde van de Mob. Etapp. Komm. 237/8 van het 4e leger, p aug. Is de fabrieksarbeider F. Henri te Gent, veroordeeld wegens het verboden houden van reisduiven tot 3 jaar en zes maanden gevangenisstraf.

Gent, 11 augustus 1916.
De voorzitter van de rechtbank,
(was getekend) von Wick, oberstleutnant en etappecommandant.

Bij order van het opperbevel van het vierde leger is als straf een boete van tienduizend mark opgelegd aan de gemeente St.-Denijs-Westrem, wegens het niet nakomen door gemeentebestuur en politie van het besluit van 13 oktober 1915, inzake het aanbrengen van vijandelijke militairen in de gemeente verborgen.

Gent, 18 augustus 1916.
De etappe-inspecteur,
(was getekend) von Unger, generaal der cavalerie.

18 september 1916

Te Philippine is ter beschikking van de marechaussee gesteld een Belg, zekere Van H., die bij het onderzoek opgaf een Belgische vluchteling te zijn, blijkens zijn pas in oktober 1915 bij Essen over de grens gekomen. Hij had zich nu bij Boekhoute op Belgisch gebied begeven, waar hij contact zocht met de commanderende officier. Nadat hij deze verlaten had, werd voor hem de poort in de grensversperring geopend en werd hij op Nederlands gebied gelaten.

De omstandigheden trokken de aandacht en waren aanleiding tot zijn aanhouding. Bij fouillering bleek, dat hij ruimschoots was voorzien van Duits bankpapier en ander geld. Hij is door de marechaussee naar Middelburg overgebracht.

Men meldt ons uit Oostburg in Zeeland:

Gisteren vlogen over Oostburg een zevental vliegtuigen in de richting van Gent. Op hun terugreis werden er een tweetal boven de Belgische kust hevig door de Duitse kustwacht beschoten, voor zover wij konden zien zonder resultaat.

24 september 1916

Londen, 23 september. Officieel: Engelse vliegtuigen hebben gisteren met zeer goed gevolg het vliegkamp van Sint-Denijs-Westrem gebombardeerd. Er is bij vroegere bombardementen grote schade aangericht en een groot aantal mensenlevens verloren gegaan.

De vijandelijke vliegkampen te Gistel en Handzame zijn vanochtend vroeg gebombardeerd.

Alle vliegtuigen zijn veilig en wel teruggekeerd.

29 september 1916

Men meldt ons nog nader van de Zeeuws-Vlaamse grens:

Tussen Strobrugge en St.-Laureins is alles in beweging om aan deze zijde van het kanaal op Belgisch grondgebied bomen en alle houtgewassen boven de grond af te zagen of om te hakken, om, zoals men kan zien, loopgraven aan te leggen. Alles moest met de meeste spoed en binnen de aangegeven tijd gereed zijn, anders

werden de betrokken personen beboet. Ook een 90-tal woningen vallen, naar men ons vertelde, binnen de lijn en deze moesten met spoed ontruimd worden; de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat deze woningen met hun opstal met de grond gelijk gemaakt zullen worden. De arbeid geschiedt onder toezicht van Duitse soldaten door Belgische burgers uit de naaste omgeving. Van ’s morgens tot ’s avonds rijden de vrachtauto’s met materiaal af en aan. Heden moesten alle eigenaars met hun eigendomsbewijzen of hun pachtcontracten zich bij de Duitse autoriteiten vervoegen om de vergoeding vast te stellen.

9 oktober 1916

Berlijn, 9 oktober. Het aantal Franse en Belgische slachtoffers van hun eigen landgenoten is binnen dertien maanden tot meer dan tweeduizend aangegroeid. Volgens de Gazette des Ardennes, die de namen van de slachtoffers mededeelt, zijn er in september onder de vreedzame bevolking in het bezette gebied van Frankrijk en België door het artillerievuur en de bommen uit vliegmachines van onze vijanden dertien mannen, elf vrouwen en dertien kinderen gedood.

In het geheel is het gehele aantal onschuldige slachtoffers sedert september 1916 daarmee op elfhonderd vijftig gestegen.

12 oktober 1916

Door de Duitsers is te Gent en te Brussel huiszoeking gedaan in verband met in aangehouden mails gevonden bewijzen, dat nog steeds brieven uit België naar Nederland worden gesmokkeld. Naar men ons meldt, is er niets gevonden. Aanvankelijk ontkenden degenen, bij wie onderzoek werd gedaan, dat er brieven waren geschreven, maar het bleek, dat de Duitsers zeer goed op de hoogte

waren. Ze dreigden met zware straffen, indien er nog meer geschreven werd. Op het overbrengen van berichten wordt dan ook nog meer dan tevoren scherp toezicht gehouden.

31 oktober 1916

Te Gent (Karel Van de Woestijne).

De tweede reis

Gent, 26 oktober.

Bij al de onaangenaamheden, die de bezetting meebrengt, bezorgt zij de bewoners van het bezette land toch dit ene aangename: het gevoel van zijn eigenwaarde. Ik bedoel daar geenszins mee: het gevoel van zijn waardigheid; deze is zo natuurlijk, dat men er niet over spreekt, - niettegenstaande de uitzonderingen die de regel kunnen bevestigen. Eigenwaarde is hier trouwens maar een half goed woord, en gebruikelijk alleen als men het vertaalt door ijdelheid. Ieder is, bij nature, ijdel, was het maar uit atavisme, ik bedoel: als heer, bij erfrecht, der Schepping. En dan kan hij het zijn zelfs met het besef van zijn nietigheid. Hij wordt het overigens gemakkelijk, doordat hij zich in eigen ogen wil verheffen.

Onder de bezetting is er nu nog iets anders, dat die vanitas aankweekt, en de kweekster is de bezetting zelf: het is het bewustzijn dat men een gevaarlijk persoon is. Eigenlijk weet men maar al te goed, dat men het niet is. Men staat er verbluft over, dat men voor gevaarlijk gehouden wordt; men ergert er zich zelfs aan, omdat men heel goed inziet hoe moeilijk het zou zijn, gevaarlijk te worden, en ... hoe gevaarlijk. Maar men zegt het u zo dikwijls, men laat het u althans zo uitdrukkelijk gevoelen, dat ge het tenslotte gaat geloven. Het streelt u in uw eigenliefde, anders te zijn dan de

overige “bezetten”, en ... men denkt er niet aan, dat die overigen, om dezelfde reden, zich eveneens en evenzeer gestreeld voelen. Men gaat zich inbeelden, werkelijk “iemand” geworden te zijn, een wezen dat men ontziet, - zij het dan ook van uit de hoogte en negatief. En men eindigt met er niet meer buiten te kunnen, het als een behoefte gewaar te worden.

Zolang het, wel te verstaan, geen vermeerderde belemmering wordt van vrij doen en laten. Dat doen en laten is immers al beperkt genoeg, en worden de maatregelen, op ieder toepasselijk, voor u verscherpt tot persoonlijke beroving der vrijheid of zelfs maar de schijn daarvan, dan gaat men licht de last van dat ijdel eigenwaardegevoel dragen, en men wenst al gauw, liefst maar niet langer voor gevaarlijk te worden gehouden.

Ikzelf heb het ondervonden. Waarmede ik geenszins bedoel dat het mij ooit aangenaam heeft aangedaan, mij voor gevaarlijk of verdacht te voelen versleten. Maar, omdat ik, niettegenstaande dat ... gebrek, tot tweemaal toe heb ervaren dat, ook daarbuiten, het gebrek aan vertrouwen vanwege de bezettende macht, zij moge algemeen zijn en geen personen kennen, toch minder plezierige gevolgen kan hebben.

Om op mijn onderwerp te komen: uw geheugen kan niet zo defect zijn, dan dat je zou hebben vergeten hoe ik einde juli van Brussel naar Gent vertrok. Sedert maanden had ik een pas aangevraagd. Ik moet bekennen, dat men hem mij niet had geweigerd. Maar ... gekregen had ik hem toch ook niet. De reden? Men zegde ze niet, dan fluisterend, en dan nog niet eens in mijn eigen oor; maar men kon ze overal lezen: Spionengefahr. - Had men, na al die maanden, leren inzien dat ik voor spion niet bruikbaar was? Toen ik zekere dag weer naar een pas voor het Etappegebied, hoofdstad Gent,

gevraagd had, stond ik niet weinig verwonderd toen men mij zegde: jij zult het bekomen nog voor de haan driemaal heeft gekraaid. En inderdaad: uit Gent kwam Genehmigung, in Brussel werd ze bekrachtigd, de Passzentrale betoonde zich charmant, de Pressezentrale verschafte mij faciliteiten voor het verzenden van mijn kopij (want kopij leveren was natuurlijk mijn hoofddoel), en - ik reed naar Gent, precies alsof er geen bezetting was.

Zo reed ik tot binnen het Gentse station. Daar echter ... was ik blijkbaar weer gevaarlijk geworden. Want nauwelijks had men er mijn neus gezien, en al wat daar rondom was (ik bedoel mijn papieren), of ik werd tegengehouden. men gaf toe dat nooit één reiziger zijn pas in orde had gehad als ik de mijne, maar ... ik mocht niet door. Twee uur bleef ik in het stationsgebouw gevangen, - zelfs zonder water en brood. En daarop stuurde men mij met een verbitterd hart en een boemeltreintje terug naar Brussel.

Het avontuur bewees mij, wat ik nog niet wist: dat ik namelijk koppig van aard ben. Ik besloot, kost wat kost, naar Gent te gaan, in het hart zelf der stad door te dringen, en dit ... langs de meest wettelijke wegen. Mezelf door de Etappegrens binnen te smokkelen zou waarschijnlijk zo heel, heel moeilijk niet zijn geweest: wat wordt er niet al gesmokkeld, naar men zegt! Ik wilde de hulp, ik, van het Duitse bestuur. Ik wilde Gent niet, dan met regelmatige middelen bereiken. Ik stelde er mijn eer in, correcter te zijn dan wie ook. En er kwam daar zelfs iets heldhaftigs aan.

Die heldhaftige houding duurde niet minder dan drie maand, - dag op dag. En nochtans, wat deed men niet al om ze te ontzenuwen! Voorkomend was men genoeg, en vriendelijk. Men ontnam mij zelfs de illusie, dat ik gevaarlijk kon zijn, men herhaalde mij, dat ik boven al de verdenking der wereld stond. Men ontzag mijn gevoel van

eigenwaarde in zulke vernederend geringe mate, dat men geliefde mij als volkomen onschadelijk te achten. Maar dag aan dag ontmoedigde men mij, als het ware naar een goed overwogen plan. Men versnipperde alle reiskansen onder mijn ogen. Mijn zucht naar Gent voelde ik tussen mijn vingers wegvloeien als het water van een beek. Het brak echter mijn offensief niet, dat alleen nog slechts een defensief leek, - ook naar een goed overwogen plan. Tot daar eindelijk sprake was van de heropening der Gentse Hogeschool.

Men was zo vriendelijk mijn gevaarlijkheid voor een tijdje vakantie te geven. Weer werd ik argeloos geacht als een lam, dat nog op zijn geboorte wacht. En die argeloosheid werd zelfs beschouwd als ettelijke dagen te zullen duren: ik mocht naar Gent voor haast al de tijd die ik had aangevraagd. Wie was om die oplossing in de zevende hemel? Ik.

Maar voor niet lang. Want toen ik mijn pas eergisterenavond afhalen zou, bleek het ... dat die voor slechts één enkele dag - dit is: vanaf 7.46 uur, eerste trein, tot ongeveer 10 uur, laatste trein - geldig was en dat men mij heden op het Brusselse bureau der Passzentrale, gelegen op de Place Royale, zoals het liedje zegt, met vaderlijke bezorgdheid terug zou verwachten.

Mijn hemels geluk stortte in als een kaartenhuisje, en maakte plaats voor een ergernis die, zonder hels te zijn, toch wel rechtmatig mocht heten. Men gaf het trouwens volgaarne toe: weer had de Etappe er geen graten in gevonden, dat ik naar Gent zou komen en het gestelde aantal dagen zou blijven; weer had het General-Gouvernement ingestemd en vrijgeleide toegezegd. Er was dus ... vergissing.

En dit bleek, inderdaad, het onvervalste geval te zijn. Nadat men, op mijn verzoek, uit Brussel had getelefoneerd, was men het er te Gent over eens dat ik langer dan de gestelde dag blijven mocht. Ik moet zeggen dat de heren in Gent zich even voorkomend als de heren te Brussel hebben getoond. Niet de minste last had ik te verduren. Alleen heb ik er een beetje voor moeten lopen, hetgeen mij zeer te pas is gekomen om mijn herinneringen aan de Arteveldestad op te frissen. Eerst naar het Persbureau, waar ik een aanbevelingsbrief kreeg; daarmee naar het Pasbureau, waar de pas werd verlengd; eindelijk naar het meldingsbureau waar men mij verlof zou verstrekken 's nachts in Gent te blijven slapen.

Sedert gisterenavond, zeven uur, ben ik volkomen in orde. En verheug er mij ten zeerste in. Neem dit briefje dan ook niet op als een uiting van wrevel; ik ben wel koppig, maar niet zo gauw uit mijn humeur te brengen. En bovenal: ik ben dankbaar aangelegd. Ik wilde alleen bewijzen: 1°, dat het geen kleinigheid is, in het jaar 1916 van Brussel naar Gent te reizen, en terug, zelfs voor een journalist; 2°, dat het misplaatste eigenliefde is, voor gevaarlijk te willen doorgaan, aangezien men er zonder die eigenliefde al last genoeg mee kan hebben.

2 november 1916

Te Gent (Karel Van de Woestijne).

Uitzicht der stad

Gent, 27 oktober.

Ik heb nu drie volle dagen in Gent doorgebracht, en dit is de vierde ochtend. Ik heb rondgekeken als een vreemdeling, iemand, die in de hoofdstad van Vlaanderen geen belangen zou hebben, maar

alleen twee ogen en enige zin voor opmerking. Iemand, die echter het Gent van voor de oorlog toch enigszins kent, en dus bij machte is te vergelijken met de tegenwoordige, trouwens louter uiterlijke, toestand.

Merkt die meneer Iemand verschil?

Laat ik mijn onderwerp verdelen in drastisch verschijnen en in plastisch verschijnen, en mijn indrukken in die zin ordenen.

Drastisch, bewegend, is Gent niet de bedrukte en gedrukte, half dode en half verlaten stad, die men zich allicht in het Generaal-Gouvernement voorstellen zou. De verbeelding heeft ons onder de bezetting heel wat poetsen gespeeld; die poetsen zouden alleen voor filosofen, die zich de wereld alleen maar als subjectieve voorstelling kunnen indenken, hoogst onfatsoenlijk voorkomen; de gewone mens hebben zij geleerd, zich schrap te zetten tegen vooropgezette beelden, die wij meestal hebben uit slechte literatuur. Goddank, het leven is rijker en meer verscheiden dan onze verbeelding; het kan ons verrassingen bezorgen, die ons storen, omdat zij onze koppige en eigenwijze denkbeelden omverwerpen en te niet doen; wij mogen het echter dankbaar zijn, dat het ons steeds voorkomt als onvergankelijk en daardoor steeds opnieuw hoopgevend.

De mensenbeweging op straat, de dagelijkse handel en wandel, lijken dus in Gent zo goed als onveranderd: op weinig na die van voor de oorlog, naar de onderscheiden delen van de dag ze doen aanwakkeren of verslappen. Tegen de middag en bij invallende avond natuurlijk veel groter dan 's ochtends en bij naderende nacht; maar voor een oud-Gentenaar als ik, hij moge Gent sedert een paar lustra verlaten hebben, precies als vroeger op hetzelfde uur.

Althans, het weze eens en voor altijd gezegd, oppervlakkig beschouwd.

Geen verrassing dus, voor wat Zivilpersonen aangaat.

Een halve verrassing, wat betreft das Militär.

Gent immers ligt midden in de Etappe. Het is een soldatenstad geworden. Er zijn dus betrekkelijk heel wat meer soldaten dan te Brussel. Dat is echter het opmerkelijke niet: het opmerkelijke is, dat het te Gent echte soldaten zijn. - Te Brussel zien wij niet anders dan landstormmannen, die aan hun verlaten zaken denken, en zich bekommeren om hun kinderen.

In Gent valt het verschil de Brusselaar onmiddellijk op: hier niets dan flinke, meestal jeugdige manschappen, die, in lange en diepe kolommen, marcheren als echte soldaten, muziek in top, bereden officieren aan hun hoofd: een schouwspel, dat de hoofdstad sedert twee jaar heeft verleerd. Gisteren vierden de Duitsers hier hun successen in de Dobroedzja: de soldaten zongen opgewekt onder het stappen, gelijk toen ze in augustus '14 voor het eerst ten oorlog togen. En de indruk was niet die van gedruktheid voor de bevolking, of van ijzeren tucht voor de manschappen, zoals men zich in de Etappe denken zou: hij was lichter, levendiger dan te Brussel.

Wil het zeggen, dat de gedruktheid niet bestaat, dat de tucht minder zou zijn dan in het Generaal-Gouvernement? In schijn, waar het hier om gaat, was het althans zo. In werkelijkheid natuurlijk anders. De gedruktheid laat ik er voor heden buiten; wat tucht betreft, kan ik wel zeggen, dat hij er in wezen is.

Een voorbeeld ervan levert mij het plastische, onbeweeglijke stadsuitzicht, waarop ik even overstap. Er is namelijk in Gent een

maatregel getroffen, die ieder, welke het Gentse volkskarakter enigszins kent, zeker toejuichen zal. Dat karakter is nors en kittelorig, “fiévreux, redoutable et narquois”, gelijk Verhaeren het merkwaardig raak uitdrukt. Toen op 12 oktober 1914 de Duitsers Gent binnenrukten, om er te blijven, was mijn eerste vrees: botsing tussen de Gentse bevolking en de bezetter. Daar is, de goden dank, niets van gekomen, eenvoudig omdat men de soldaten de toegang tot de meeste drinkgelegenheden ontzegd heeft. Niet alleen werden er te Gent ruim tweeduizend herbergen en koffiehuizen gesloten: op zeer enkele na, die “nur für Heeresangehörige” voorbehouden zijn, leest men aan het raam der talloze anderen: “Für Heeresangehörige verboten”; en verboten is dik onderlijnd, en - men gaat er haast met de Heeresangehörige, wie toch niemand recht op dorst ontkennen kan, compassie om krijgen ...

Die aanplakbiljetten, zwart of wit, zijn niet de enige plastische wijziging, of verrijking, die Gent heeft ondergaan. Gent is een door en door Vlaamse stad, die, naar mij onder dit bezoek is gebleken, Vlaamser en Vlaamser wordt. Wie het weten kan, bevestigde het mij heden nog: meer en meer ontwaakt het Vlaamse bewustzijn, ook in de hogere standen; en dat is een groot geluk. Heeft de bezettende overheid dat bewustzijn vastgesteld? Althans heeft zij het Vlaamse wezen van Gent bevestigd door haast reusachtige borden op elke straathoek. Daar placht men tot voor de oorlog de naam der straat vermeld te vinden, Vlaams eerst, Frans daaronder, in witte lettertjes als kubistische wolkjes op een ijzeren plaat, die blauw was als een Napolitaanse hemel. De Duitsers hebben nu, telkens daaronder, een bord laten plaatsen, waar zwart op wit - de Duitse, en toevallig ook de Gentse kleuren, - de Vlaamse naam, en de Vlaamse alleen overtuigend op uitkomt.

Dat zijn, behalve wat vlaggen, de enige plastische wijzigingen in het decor. Er gebeurt echter wel iets nieuws, iets drastisch weer, ... achter de schermen. Gent telt heel veel weidse en prachtige patriciërshuizen, die ons, klein behuisde Brusselaars, telkens met weemoed vervullen. De bewoners waren vermoedelijk gevlucht: de Duitsers betrokken hun schone woningen. Zij houden van open lucht, - zelfs als het motregent: de ramen staan wijd open, en het blijkt dat de bezetters niets van hun doening verbergen willen.

Kom ik weer buiten huis en op straat, dan zie ik ... dat ik, behalve het reeds beschrevene, niets meer te zien heb.

Behalve dan twee schouwspelen, die mij eergisteren en gisteren troffen.

Eergisteren zag ik, tot mijn grote verbazing, een lange rij gesloten koetsen voorbijrijden, voorgezeten door een onvermurwbaar uitziende koetsier, en die inhielden niets dan dames, waar het blanketsel mij van opviel. Ik vroeg inlichtingen aan de gegalonneerde man. Hij antwoordde mij joviaal: “Hawel, dat zijn ...” - Mevrouw, ik zal met het woord uw oren niet kwetsen. Weet alleen dat hij bedoelde: vrouwen, die zich buiten de lopende zedelijke begrippen hebben gesteld, en voor die vrijheid gaarne uitkomen. Deze dames wordt nu sedert kort de attentie bewezen, dat men ze geregeld aan hun woningen, die ze doorgaans met enkelen samen betrekken, afhalen gaat in een dubbel bespannen rijtuig, om ze te brengen bij een dokter, die naar hun gezondheid informeert. Waarna ze even feestelijk, als vorstinnen op kroningstournee, naar hun paleizen terug worden gevoerd.

Dat is een innovatie.

Er is, sedert enkele dagen, een andere innovatie.

Daar schrijf ik u morgen over.

4 november 1916

Over de grens gekomen.

Uit de Belgische gemeenten in de buurt van Clinge komen in de laatste nachten herhaaldelijk jongemannen met levensgevaar door slijk en water op Hollands gebied, niettegenstaande de draadversperring ter plaatse in de Schelde is gespannen, maar zij slechts bij laag getij niet in het water staat.

9 november 1916

Te Gent (Karel Van de Woestijne).

Ethiek en diëtetiek

Gent, 28 oktober.

Ik zou het mezelf ten zeerste kwalijk nemen - want ik ben Gentenaar, en niets Gents mag mij vreemd blijven -, indien ik verwaarloosde, hier een verzuim in mijn vorige brief weer goed te maken. Het ging, gij herinnert het u, over het uitzicht van Gent, plastisch en drastisch. En nu is er aan dat uitzicht sedert mijn laatste bezoek, in Februari 1915, iets veranderd, dat mij niet zo onmiddellijk is opgevallen, juist omdat ik het, als Gentenaar, sedert twintig jaar heb zien gebeuren, maar dat de vreemdeling steeds opmerkt en hem met hoge waardering vervult. De vreemdeling kan ik hier zelfs, symbolisch, een goed klinkende, vererende naam geven: die van de Engelse schilder Brangwyn. Brangwyn namelijk heeft, voor enkele jaren, te Gent verblijf gekozen om er het restaureren van de Gentse oude gebouwen na te gaan en hij heeft er etsen van gemaakt die hun weerga niet vinden, voor wat Gentse

dramatiek betreft, zelfs niet bij grote Gentse etsers als Jules de Bruycker en Albert Baertsoen, de satirische en de bittere uitbeelder van hun stad. Sedert lange jaren herstelt Gent aldus zijn eeuwenoude schoonheid in het eigen, het onuitroeibare en onsterfelijk onveranderlijke karakter. Geen stad in België bezit zooveel geklasseerde gebouwen; geen stad ook waar zij met even grote kunstzin, met even innige vroomheid tot hun oorspronkelijke staat worden teruggebracht. Van Brugge heeft men één groot bouwkundig museum gemaakt, iets doods, vooral door te veel heropbouw, te weinig eerbied voor het nog bestaande en, voor het door de tijd vervormde. In Gent en zijn talloze, grote en kleine merkwaardige monumenten, die over ruim negen eeuwen heen de bouwkundige geschiedenis der stad vertellen op de grondslag van eenzelfde, geweldige en koppige geest, die rocaillehuizen aan romaanse kloosters paart - ik overdrijf geenszins: ieder die Gent kent zal hiervan getuigen -, in Gent heeft men voor het Leven, het altijd wisselende, maar altijd ene Leven, een eerbied, die bij het restaureren vooral duidelijk wordt. Weer, nu onder de bezetting, een etappebezetting, blijkt het ten overvloede: overal in de stad - het werd hier reeds vermeld - worden merkwaardige gevels van kalk- of verflaag gezuiverd. Werklozen - en dat is van geen gering belang! - worden erdoor aan de arbeid gehouden; de stad zelf wordt er weer maar eens dieper door ontbolsterd. Huizen van de vijftiende eeuw in hun bakstenen sierlijkheid, huizen van de achttiende in hun adel van Franse zandsteen, verschijnen weer in hun oorspronkelijke schoonheid. Alles gebeurt kieskeurig en met eerbied. Wat de tijd heeft afgesleten, wordt niet vervangen, zoals elders doorgaans gebeurt: men maakt geen oud nieuw: daarvoor heeft men het oude te lief. Een voorbeeld?: de torentjes aan de zijingang der stoere Sint-Niklaaskerk dreigden in puin te stuiken; zij brokkelden langs onder af en helden gevaarlijk over. Overal elders

zou men ze ongetwijfeld hebben herbouwd: het leek wel de enige remedie. In Gent heeft men gedaan, - wat men van in de Renaissance heeft gedaan: men heeft er eenvoudig stutblokken tegen gemetseld. Een estheet van de Sint-Lukasschool zal natuurlijk spreken van gebrek aan stijlgevoel: die bakstenen schuine "contreforts" zijn inderdaad niet de stijl der kerk. Maar zij zijn het Leven, het sterke Leven, het stuttende Leven. Zij zijn Liefde, zij het misschien brutale liefde, - beter in elk geval dan gevoelloze, futloze mooidoenerij. En daarin openbaart zich weer een trek van het Gentse karakter, dat tot de grond der zaken doordringt en niets zozeer haat als gevoeligheid, als laffe uiterlijkheid ...

Het brengt mij zowaar tot mijn onderwerp, dat bestaat in de vraag: hoe gedraagt zich het Gentse volk onder de etappebezetting? Die vraag kan ik, evenals voor wat het aspect der stad betreft, bemoedigend beantwoorden. Gent houdt zich goed, - met een zeldzame soberheid in de zeden. Zeker, het is de Brusselse luchtigheid niet, het negeren haast van de druk, het afwijzen met een kwinkslag, een oppermachtige ironie, van het vreemde gezag: Gent is daar van nature te wrokkig voor, te ruig, te weinig soepel; maar het bezit boven Brussel een grootse eenheid in de eigen aard, kantig maar onverzettelijk, die het vertrouwen geeft in zichzelf, genoeg om aan opstandige aanvliegingen te weerstaan. Ik heb daar ook al een goed voorbeeld van, dat ik u reeds in mijn derde Gentse brief aankondigde. Men leest namelijk sedert een paar weken op de Gentse muren een verordening van Hertog Albrecht von Württemberg, generalchef van het etappegebied, met als eerste kapittel het volgende: "Personen die in staat zijn te werken, kunnen tot werken - ook buiten hun woning - gedwongen worden, zover zij tengevolge van spel, dronkenschap, ledigheid, vrijwillige of onvrijwillige werkloosheid, voor hun onderhoud of voor het onderhoud van degenen tot wiens onderhoud zij verplicht zijn,

vreemde hulp verkrijgen of vragen.” (Ik schrijf letterlijk af.) Gij stelt u voor wat zulke bekendmaking uitwerkt in een nijverheidsstad, die als zodanig geheel stilligt en waar tienduizenden zonder werk lopen. Te erger waar het verluidde dat men de werklozen eenvoudig naar Duitsland stuurde. Dit gebeurt echter alleen wanneer de werklui vrijwillig en onder handtekening daarin toestemmen; in welk geval zij een behoorlijk loon genieten. De anderen blijven in België, en werken er vooral aan de openbare wegenis.

Rest mij te zeggen, hoe de burgerij het uithoudt. En hier past het, onmiddellijk een vaststelling te doen: Gent kent zo goed als geen mindere middenstand, de kleinere burgerij, die in Brussel de meerderheid uitmaakt. In Gent is men ofwel werkman, ofwel - rijk. Rijk dan natuurlijk binnen de maat van alle betrekkelijkheid; rijk echter in vergelijking met de hoofdstad, de weeldestad, waar men met gelijke inkomsten een veel bekrompener leven leidt. Zodat zelfs het wereldje van beambten en bedienden, zoveel minder talrijk dan te Brussel, het te Gent doorgaans veel beter heeft. En nu ook onder de bezetting. De eigenlijke rijken - fabrikanten, grootindustriëlen, aristocratie - hebben enorm veel geld verloren, verliezen er nog dagelijks, daar alle bedrijf zo goed als stil ligt (het is het geval met de grote weverijen en spinnerijen, die de rijkdom der stad uitmaken, benevens de bloemenkweek, die niet meer uitvoeren kan en dan ook tot een minimum herleid is). Maar het leven te Gent is dan ook veel goedkoper dan te Brussel. Het spreekt vanzelf, dat men er evenzeer de druk van de oorlog gevoelt, dat er schaarste heerst, dat de prijzen zijn opgejaagd. Maar dan toch in mindere mate dan in de hoofdstad. Theoretisch krijgt de Gentenaar slechts 90 gram vlees in de week; maar sedert maanden heb ik niet zooveel vlees gegeten als hier te Gent, en tevens zo goed en zo goedkoop (juist de helft goedkoper dan thuis). Te Brussel betaalt

men geregeld tot 100 F de 100 kilo aardappels: te Gent gaan ze van 23 tot een maximum van 30 F. De koffie die wij te Brussel 22 F betalen, kost er te Gent 12; de boter geldt te Gent 9, bij ons 13 à 14 F; een ei, dat wij 45 centiemen betalen, heeft men te Gent voor 35. Er dient bijgevoegd, dat de gemeentemagazijnen mij hier beter voorzien schijnen dan in de Brusselse voorstad waar ik woon. Zeep, bij ons haast niet meer te krijgen, dan tegen ongelooflijke prijzen, is er te Gent nog aan veel matiger prijzen te vinden ...

Dit voor de burgerij.

En de werkman?

Ik zeg het u morgen.

22 november 1916

Over de grens gekomen.

Maandag zijn twee Belgen op eigenaardige wijze over de grens gekomen. Het waren een stoker en een machinist, die van de suikerfabriek van Moerbeke enige wagens pulp tot de Nederlandse grens moesten brengen. Aan de grens stemde de aldaar wacht hebbende Duitse commandant erin toe, dat wagons over de grens getrokken zouden worden. Maar eenmaal op onzijdig gebied zijnde, besloten de beide Belgen op Nederlands gebied te blijven, ondanks de protesten van de Duitser.

Behalve deze beide mannen, was tegelijkertijd nog een derde over de grens gekomen, die zich ’s nachts onder de kolen verstopt had.

30 november 1916

Hedennacht is de 19-jarige smokkelaar A. van Overloop te Koewacht doodgeschoten.

16 december 1916

Gisteren kwamen te Koewacht vijf Duitse soldaten op Hollands grondgebied. Zij wilden V., die onlangs uit België vluchtte, arresteren en hem met geweld over de grens slepen. Door de hulp van verontwaardigde omstanders kwam V. vrij.

23 december 1916

In het etappegebied zijn terug enige gemeenten met zware boeten getroffen geworden. De gemeente Kieldrecht kreeg 7000 mark boete, omdat enige opgeroepen arbeiders, inwoners van de gemeente over de grens waren gevlucht; de gemeente Doel voor hetzelfde feit 5000 mark; een andere gemeente 3000 mark om dezelfde reden. De gemeente Erembodegem werd bestraft, omdat na de moord op 17 november op de landstormman Fuchs gepleegd, de inwoners de eerste drie dagen, volgens de Duitse overheid, geen volledige getuigenis gegeven hadden, zodat de ontsnapping van de schuldige daardoor mogelijk kon worden. De gemeente werd daarom beboet met 50.000 mark.

28 december 1916

Verdedigingswerken aan de Belgisch-Nederlandse grens.

Wolff seint ons uit Keulen:

De Kölnische Zeitung schrijft: Er is in de Nederlandse pers ongerustheid betoond naar aanleiding van de veronderstelling, dat de verdedigingswerken, die de Duitsers aan de Belgisch-Nederlandse grens hebben aangelegd, een aanwijzing zouden zijn

voor aanvalsplannen van Duitsland op Nederland. Die verdedigingswerken zijn echter niets anders dan door de Duitse legerleidingen genomen voorzorgsmaatregelen, ter eventuele verdediging van het eigen grondgebied.

Weliswaar zijn de Nederlanders mans genoeg om hun land te verdedigen, indien de Engelsen zouden trachten hun neutraliteit te schenden; maar het voorbeeld van Griekenland geeft iedere verstandige regering te denken.

Zover zal het met Nederland zeker niet komen; maar mocht Engeland trachten, door Nederland naar Duitsland door te dringen, dan moet de Duitse legerleiding daartegen gewapend zijn.

De Nederlanders behoren in deze loopgraven aan hun grenzen niets anders te zien dan een zichtbare aanwijzing ervoor, dat de geweldenarij van Engeland voor geen schending van het volkenrecht terugdeinst, en dat het enkel met geweld kan worden tegengegaan.

Ook de Nederlanders moeten ten allen tijde gewapend zijn en moeten elk ogenblik gereed zijn om hun bodem te verdedigen tegen de tirannie van de overkant van het Kanaal.

Van de grens schrijft men ons:

De gemeenten Clinge, Doel en Kieldrecht zijn ieder tot 3000 mark boete veroordeeld, omdat zij verantwoordelijk worden gesteld voor het ontvluchten van vele dienstplichtige Belgische mannen.

Uit Middelburg in België is een Duits militair in gezelschap van een Belgisch meisje naar ons land gevlucht.

31 december 1916

Men meldt ons van de grens dat de Belgische gemeente Erembodegem tot 5000 mark boete is veroordeeld, daar in die gemeente een Duits soldaat is vermoord.

3 januari 1917

Gisterennacht is aan de grens bij Sas van Gent een Belg, die zich te dicht bij de elektrische draadversperring waagde, door de stroom gedood.

De ongelukkige, die gehuwd was en vader van zeven kinderen, wilde een pakje over de draadversperring werpen.

16 februari 1917

Van de Zeeuws-Vlaamse grens meldt men ons:

Het nabij onze grens gelegen Belgische dorp Kieldrecht moet op order van de Duitsers gedeeltelijk door de bewoners worden ontruimd, wat natuurlijk onder hen grote beroering veroorzaakt.

Aan de Scheldeoever is door de Duitsers een ongeveer 300 meter lange dam gemaakt en op het uiteinde daarvan een zoeklicht geplaatst, benevens enige mitrailleurs. Gegist wordt, dat een en ander is gebeurd, om te voorkomen dat nog langer langs het strand vluchtelingen naar Nederland zouden ontkomen.

1 maart 1917

In het Vlaamsche Nieuws treffen wij de volgende mededeling aan van de Duitse “Etappe-inspecteur”, generaal von Schickfus:

Aan de stad Gent is door de opperbevelhebber van het leger een dwangbelasting van 100.000 mark opgelegd en de eerste

burgemeester met een geldboete van dezelfde hoogte bestraft geworden.

In de laatste tijd worden er door gewetenloze personen allerhande valse geruchten verspreid welke tot doel hebben, het aanzien van het Duitse leger te verminderen. Bijzonder verfoeienswaardig was de verspreiding van het absoluut valse gerucht dat het bij de vliegeraanval in de nacht van 2 op 3 februari geen vijandelijke vliegers waren, maar een zeppelin die de bommen gesmeten heeft. Men heeft zelfs op de openlijk aangeplakte bekendmaking die passages, welke de vijandelijke vliegers vermelden, met briefjes overplakt met het opschrift “Duitse zeppelins”.

Omdat het stadsbestuur verzuimd heeft de bevolking voor het verspreiden van zulke geruchten te waarschuwen, heeft de opperbevelhebber van het leger zich genoopt gezien de bovenvermelde straffen toe te passen.

Ik waarschuw nadrukkelijk voor verdere verspreiding van valse tijdingen.

5 maart 1917

Men meldt ons uit Terneuzen:

Zaterdag zijn te Terneuzen ongeveer 30 personen, mannen, vrouwen en kinderen van Nederlandse nationaliteit aangekomen, die tot nu toe in België gewoond hadden. Tengevolge van het daar heersende gebrek en de onmogelijkheid om er verder in hun levensonderhoud te voorzien, waren zij door bemiddeling van de Nederlandse consul te Gent, de heet van Kuijk, over de grens gekomen. Alvorens hun passen van de Duitse autoriteiten te kunnen krijgen, hadden deze Nederlanders zich vier weken moeten

laten interneren. Tenslotte was de tijd voor de thans gearriveerden met een week verminderd. Het voedsel, dat ze gedurende die tijd kregen, was ver van smakelijk en onvoldoende. Voor hen, die nog geld hadden en nog een en ander konden kopen, was het draaglijker.

Naar we van enkelen van hen vernamen, is er in Gent aan verschillende levensmiddelen groot gebrek en zijn vele artikelen peperduur. Als voorbeeld werd o.m. verteld, dat een stukje kwatta, hier verkocht voor 6 cent, daar 90 centiem geldt. Schoenwerk kost daar meer dan het dubbele van hier. Het zakenleven (de winkels) staat zo goed als stil, bij gebrek aan kopers.

Volgens die zegsman zijn er op het ogenblik nog ruim 100 Nederlanders geïnterneerd, die nog een week moeten blijven, en dan ook hun pas zouden krijgen om naar Nederland te vertrekken. Verder zouden ongeveer 800 vrouwen, wiens mannen in Nederland werken of geïnterneerd zijn, een pas hebben aangevraagd, doch eer ze die krijgen, zullen ze eveneens een maand geïnterneerd moeten blijven.

De druk van de Duitse militairen op de bevolking is zwaar, wel iets minder op de Hollanders dan op de Belgen. Een van onze zegslieden uitte ernstige klachten over de verbitterde houding van de Belgen tegenover de Hollanders, die zij nog altijd beschuldigen de Duitsers te hebben doorgelaten om België te verpletteren;

Terstond na aankomst hier heeft het gezelschap door de zorgen van de daarvoor aangewezen mensen, een flink maal kunnen gebruiken, wat hen blijkbaar ten zeerste opmonterde. Ze zijn mede door de zorg van dat comité naar verschillende bestemmingen in Nederland vertrokken.

4 mei 1917

Men meldt ons uit Koewacht:

Deze morgen zijn er verschillende vliegmachines over onze plaats naar België gevlogen. Vier witte waren goed zichtbaar, zeer hoog.

5 mei 1917

Uit Koewacht:

Om zeven uur passeerde hier een vliegmachine naar België, die een uur later teruggekeerd is.

10 mei 1917

Men meldt ons uit Terneuzen:

Maandagnacht werd er in de richting van Gent een zware brand waargenomen. Wij vernemen thans van betrouwbare zijde, dat de houtopslagplaatsen te Port Arthur (voorhaven van Gent) door onbekende oorzaak in brand zijn geraakt en verbrand.

21 mei 1917

Bij Koewacht is vanmorgen een Belgische jongeling door de elektrische draad gedood.

30 mei 1917

Een Nederlandse soldaat bij de Belgische grens doodgeschoten.

(Officieel). Het ministerie van buitenlandse zaken deelt het volgende mede:

In de nacht van 14 op 15 mei ll. trachtten enige personen van uit Nederland in de nabijheid van St.-Margriete de Belgische grens te overschrijden. Een Duitse soldaat, die op hen wilde schieten, miste zijn doel en trof dodelijk een Nederlandse soldaat, die deel uitmaakte van een naderende patrouille.

Zowel de Duitse regering als de chef van de generale staf van de Duitse strijdkrachten heeft een betuiging van diep leedwezen daarover aan de Nederlandse regering doen toekomen. De Duitse regering verklaarde zich tevens bereid, aan de verwanten van het slachtoffer een schadeloosstelling toe te kennen, voor het geval uit het ingestelde onderzoek mocht blijken, dat het ongeluk inderdaad aan de betrokken Duitse soldaat is te wijten.

2 juni 1917

Men meldt ons uit Terneuzen:

In de afgelopen nacht zijn verscheidene vliegtuigen waargenomen, die zich in oostelijke richting bewogen, waarschijnlijk boven ons gebied, doch wegens de duisternis waren ze niet zichtbaar.

Na enige tijd werden zware slagen en hevig schieten gehoord. Naar verluidt zijn bommen geworpen op Moerbeke, waar sedert enige tijd een vliegkamp van de Duitsers gevestigd is. Er werden branden waargenomen, doch de schade moet niet groot zijn.

3 juni 1917

Berlijn, 2 juni. In Vlaanderen neemt de geschutstrijd toe. De Duitse batterijen blijven met krachtige steun van de vliegers de Engelse batterijen met goede uitslag bevechten.

Londen, 2 juni. De admiraliteit maakt bekend, dat vliegtuigen gisterochtend het vijandelijk vliegpark van Sint-Denijs-Westrem hebben aangevallen.

4 juni 1917

Men deelt ons mede:

In de nacht van vrijdag op zaterdag is er boven Gent een afdeling vliegtuigen verschenen, die in het oostelijk deel der stad verscheidene bommen lieten vallen, waardoor vele huizen vernield werden en mensen gedood en gewond zijn. Ook vielen er bommen op het terrein der gasfabriek, waar de hoofdgeleidingsbuis getroffen werd en door het daarin ontstane gat stroomde het gas, dat ontvlamd was, weg. Door de sterke verlichting kon men de vliegers, die in de hoogte boven de stad rondzwermden, goed waarnemen en ze werden krachtig beschoten. Zo de bom wat terzijde en op de gashouder gevallen was, dan zou deze zeker ontploft zijn, en de gevolgen zouden zeer ernstig zijn geweest, nu brandde de gashouder leeg.

6 juni 1917

Londen, 5 juni. De Britse admiraliteit deelt mede:

Marinevliegtuigen hebben zondagnacht het vliegpark van Sint-Denijs-Westrem met goede uitwerking gebombardeerd.

Zeevliegtuigen vielen tegelijkertijd het steunpunt van de zeevliegdienst te Zeebrugge aan en lieten bommen vallen op schepen in de haven van Brugge.

8 juni 1917

Bij Koewacht is gisteren een Duits soldaat door de elektrische grensdraad gedood.

11 juni 1917

Londen, 10 juni. Officieel. De Engelse admiraliteit deelt mede, dat watervliegtuigen gisteren met succes het vliegkamp te Sint-Denijs-Westrem gebombardeerd hebben. De vliegtuigen zijn alle veilig teruggekeerd.

16 juni 1917

Achter het Duitse front.

Van de grens wordt op 14 juni gemeld:

Meer dan drie maanden waren de Noord-Belgische dorpen en steden volkomen ontbloot van Duitse troepen. Alleen enkele bewakingsmanschappen verbleven op de controleposten om de grens te bewaken tegen vluchtende burgers en deserteurs. Sedert het midden der vorige week is dat geheel anders. Er zijn thans weer ettelijke duizenden infanteristen en een respectabele macht artilleristen gelegerd, die nog niet aan het westelijk front geweest zijn. De keizer heeft een inspectietocht naar deze troepen gehouden en heeft hen persoonlijk toegesproken in Mechelen, Antwerpen en Sint-Niklaas. Elders bezocht de keizer de hospitalen, waar verscheidene honderden gewonden verpleegd worden. De lichtgewonden worden allen naar verder afgelegen plaatsen langs de spoorwegverbindingen vervoerd.

De grens werd dinsdag plotseling hermetisch gesloten. De buitengewone, zowel als de gewone passen werden ingetrokken.

Men brengt dit algemeen in verband met nieuwe militaire gebeurtenissen in België, waarover weinig uitlekt, omdat niemand over de grens mag. Het is intussen bekend, dat reeds enige dagen geleden veel oorlogstuig per spoor is verzonden van het grote artillerieproefterrein in Belgisch Limburg, waar meer dan acht dagen lang nieuwe en herstelde kanonnen werden geprobeerd.

In de lucht.

Londen, 15 juni. De Engelse admiraliteit maakt bekend, dat marinevliegtuigen vanochtend een groot aantal bommen hebben geworpen op het vliegveld van St.-Denijs-Westrem. Vele rechtstreekse treffers zijn waargenomen en men zag dikke rook en vlammen opstijgen. Al onze vliegtuigen zijn teruggekeerd.

9 juli 1917

Van onze correspondent Emanuel de Bom te Antwerpen, d.d. 7 juli:

Misschien interesseert het menigeen, ook in het buitenland, hoe druk er in onze wetenschappelijke instellingen gewerkt wordt. Tegenover de brave lieden, die beweren “qu’il faut faire le mort!” om het vaderland te redden, stellen onze ambtenaren hun taaiheid en hun geestkracht.

Dat in één oorlogsjaar de Antwerpse Volksbibliotheek een half miljoen boekdelen uitleende, wijst op de leeshonger, die nog groter is dan onze andere …

De stedelijke hoofdbibliotheek hier mag op een verdrievoudigde belangstelling wijzen. Zover het gaat, wordt de gewone gang over het geheel gehandhaafd, en er werd nooit met meer stevigheid gewerkt.

Maar nu krijg ik toevallig een bericht over toestanden te Gent. U weet, te Gent is de toestand bijzonder moeilijk, zonder dat ik daar veel nadruk op hoef te leggen.

Te Gent wordt gewerkt als nooit, ondanks de afwezigheid van een groot deel van het personeel. Toch is de wakkere hoofdbibliothecaris, onze hooggeschatte hoogleraar dr. Willem de Vreese er in geslaagd het volgende resultaat te boeken.

Hij heeft einde juni 1917 de in oktober 1912 aangepakte alfabetische catalogus geheel klaar gekregen. Men mag daar niet licht over denken: dat stelt 543.000 kaarten voor. Die werden daarna in 4 exemplaren getypt. De onkosten van dit zware werk beliepen 43.000 frank.

Het krediet voor aankopen van de universiteitsbibliotheek te Gent, dat even voor de oorlog 42.000 frank bedroeg, is nu op 100.000 frank gebracht, waar het vroeger de volle som van 25.000 frank bereikte.

Engelse en Franse werken, zo goed als Nederlandse en Duitse, worden er ten behoeve van de wetenschappelijke instelling voortdurend aangeschaft.

16 juli 1917

Men meldde ons gisteren van de Zeeuwse grens:

Tussen twaalf en een uur is in de afgelopen nacht terug een bomaanval gedaan op de omgeving van Brugge zeehaven en in de richting van Gent. Verscheidene vliegmachines vlogen boven Zeeuws-Vlaanderen.

Men meldt ons:

Hedennacht werden na middernacht vliegtuigen waargenomen boven Terneuzen.

Volgens berichten van uit België gekomen personen zijn bommen geworpen op Zelzate en is er een neergekomen, onmiddellijk bij de grens, op de suikerfabriek van Tijdgadt. Er zouden 2 volwassenen en een kind gedood zijn.

17 juli 1917

Nederlander ter dood veroordeeld.

In de maand april is de sleepbootkapitein H. van de sleepboot Cor te Dordrecht, te Gent door de Duitse overheid gevangen genomen onder verdenking van het overbrengen van brieven. Lange tijd is niets omtrent hem vernomen en thans is bericht ontvangen, dat hij door de krijgsraad te Gent veroordeeld is tot 3 jaar gevangenisstraf en tot de doodstraf.

Er worden nu stappen gedaan om gratie voor hem te krijgen.

27 augustus 1917

Luchtbombardement in België.

Londen, 27 augustus. De admiraliteit deelt mede: Marinevliegers hebben zaterdagavond een overval gedaan op het vliegkamp van St.-Denijs-Westrem. Er werden verscheidene bommen geworpen. Een van onze toestellen wordt vermist.

7 september 1917

Londen, 6 september. Officieel avondbericht.

In de nacht van de 5e hebben vijandelijke luchtstrijdkrachten enige bommen geworpen achter onze linies. Er is weinig schade aangericht. In de loop van de dag wierpen onze vliegers acht bommen op spoorwissels bij Gent. In de loop van de nacht hebben onze vliegers acht bommen geworpen op de vliegkampen bij Kortrijk. Gisteren zijn in gevechten vijf vijandelijke machines naar de grond gebracht, vijf andere zijn stuurloos omlaag gedreven. Wij missen drie machines.

8 september 1917

Onlangs heeft een vliegtuig van de geallieerden boven Gent gevlogen. De Belgen, die met hun zakdoek als welkomstgroet wuifden, werden onmiddellijk in hechtenis genomen en naar Duitsland gedeporteerd. De Gentenaren gaan intussen voort uiting te geven aan hun sympathie voor de geallieerden wanneer er van tijd tot tijd Engelse gevangenen door de stad trekken. De inwoners, die aan deze betogingen hebben deelgenomen, zijn gestraft met de intrekking van hun paspoort.

Aldus meldt men ons uit Havre.

12 september 1917

Parijs, 12 september. Officieel: In België is de geschutstrijd in de sectoren van Driegrachten en Bikschote zeer levendig gebleven.

Parijs, 12 september. Officieel avondbericht. Gedurende de dag geen infanteriewerkzaamheid, matige geschutbedrijvigheid op een groot deel van het front, in het bijzonder in België en op de rechteroever van de Maas.

Vier Duitse vliegtuigen werden vernield, tien tot dalen gebracht.

Londen, 12 september. Officieel: Wij deden in de afgelopen nacht geslaagde overvallen ten zuiden van Lombardsijde. We berokkenden de vijand zware verliezen en maakten enkele gevangenen.

Het vijandelijk geschut is vannacht in de buurt van Nieuwkapelle en in het vak van Ieper in touw geweest.

Londen, 12 september. Officieel avondbericht: We hebben enkele gevangenen gemaakt in patrouillebotsingen op verschillende punten langs het front ten zuidoosten van St. Quentin en in het vak van Ieper. Aan het slagfront bij Ieper behalve het gewone geschutvuur over en weer, niets bijzonders.

13 september 1917

Londen, 12 september. In het afgelopen etmaal heeft de marinevliegdienst een vijandelijk vliegtuig neergeschoten. Het viel in zee. Een ander landde bijna onverlet in onze linies. De inzittenden werden gevangen genomen. Twee andere vijandelijke vliegtuigen werden naar de grond gejaagd. In een gevecht met negen vijandelijke toestellen gelooft men bovendien er vijf stuurloos naar omlaag te hebben gejaagd.

’s Nachts zijn er bomaanvallen gedaan op de vliegparken van Sint-Denijs-Westrem en Gontrode, alsmede op de havens van Brugge, het spoorwegkruispunt bij Torhout en doelen bij Gent. Verscheidene tonnen ontplofbare stoffen werden geworpen.

1 oktober 1917

Londen. De admiraliteit meldt: Gistermiddag hebben zeevliegtuigen aanvallen gedaan op het vliegveld van St.-Denijs-Westrem. Er zijn

vele bommen geworpen en voltreffers zijn waargenomen in de vliegtuigloodsen en tenten. Eén bom ontplofte tussen vijf toestellen, die in een rij op het veld stonden.

Al onze toestellen zijn behouden teruggekeerd.

Uit Terneuzen meldt men ons:

Hedennacht is er aan de grens weer buitengewone bedrijvigheid van vliegtuigen der bondgenoten waargenomen boven Gent en omgeving. Telkens zag men lichtende strepen naar beneden schieten, waarop een zware ontploffing volgde. De aanval schijnt gericht te zijn geweest op spoorwegkruispunten en is dan zeker ten dele geslaagd, daar in de omgeving van Gent, vermoedelijk aan de zijde van Merelbeke, de weg versperd is.

Men meldt ons uit Oostburg:

Zaterdagavond tussen acht en tien uur zijn de vliegers weer druk in touw geweest boven het Belgische front. Herhaaldelijk kon men zien en horen, dat er veel bommen werden gegooid, voornamelijk op de haven van Zeebrugge, het kanaal, zomede in de richting van Oostende. Ook kon men zien dat er vijandelijke vliegers in de omtrek van Gent aan het werk waren; telkens zag men ook in die richting de granaten barsten, welke men op de vliegers afschoot. Het afweergeschut bestreed de vliegers zeer heftig en langdurig.

2 oktober 1917

Londen, 1 oktober. Officieel: De admiraliteit deelt mede: Zaterdagnacht hebben onze marinevliegtuigen met goed gevolg verscheidene tonnen bommen geworpen op de sluizen van

Zeebrugge, de vliegkampen te St.-Denijs-Westrem en Torhout en op arbeiderstreinen te Brugge.

In het vliegkamp te St.-Denijs-Westrem brak een grote brand uit. Onze patrouilles vernielden twee vijandelijke vliegtuigen; een werd stuurloos tot dalen gebracht. Al onze vliegtuigen zijn behouden teruggekeerd.

Een foto, genomen van het vliegveld van Gontrode, toont aan, dat in de nacht van de 29e een machine in een veld vijf mijl ten zuiden van het vliegveld van Gontrode was neergekomen, terwijl verkenningen van vandaag uitwezen, dat alle drie machines nog in het veld lagen. De grote luchtschiploods op dit vliegkamp, die nu wordt gebruikt om Gotha-vliegtuigen te repareren, is vannacht, naar wordt gemeld, in brand geschoten.

3 oktober 1917

Londen, 2 oktober. Officieel bericht over de werkzaamheid in de lucht. De eerste oktober belemmerde tot ’s avonds een dichte gronddamp het werk in de lucht. Daarna hebben onze vliegtuigen met succes waarnemingen verricht voor de artillerie en verscheidene foto’s genomen. Bij dag en bij nacht zijn weer bomaanvallen ondernomen. Het vliegkamp van Gontrode is tweemaal aangevallen en men zag verscheidene bommen ontploffen op de loodsen. Verder hebben onze vliegers twee aanvallen gedaan op de Duitse lange afstandskanonnen en twee op vijandelijke inkwartieringsplaatsen in de gevechtszone. In de loop van september hebben onze vliegers 125 ton bommen geworpen op verschillende doelen.

De vijandelijke luchtstrijdkrachten waren gedurende de loop van de nacht niet bijzonder actief, maar ze deden toch enige

bomaanvallen. Vijf Duitse machines zijn op de grond gebracht. Drie andere werden stuurloos naar omlaag gedreven. Wij missen twee vliegmachines.

Londen, 2 oktober. Officieel bericht van de admiraliteit: Britse watervliegtuigen hebben de 30e september bommen geworpen op het vliegveld St.-Denijs-Westrem. Ze vielen tussen de loodsen, waarvan er een, aan de zuidzijde van het vliegveld, in brand vloog. Men kon de brand 30 mijl in de omtrek zien.

Ook zijn er bommen geworpen op de schutsluizen van Zeebrugge.

Een tweede bomaanval op het vliegveld van St.-Denijs-Westrem hebben wij de 1e oktober overdag ten uitvoer gebracht. Er werden verscheidene treffers waargenomen. Twee loodsen aan de zuidoostelijke hoek van het vliegkamp raakten in brand. De grote loods aan de zuidzijde van het vliegkamp, die bij een vorige aanval in brand geschoten was, bleek geheel te zijn uitgebrand.

6 oktober 1917

Men deelt ons mede, dat de Duitsers, volgens nieuw ingekomen berichten, voortgaan de burgerlijke bevolking uit de steden en dorpen van Vlaanderen weg te voeren. Roeselare is geheel ontruimd; uit Kortrijk zijn op zijn minst reeds 2000 inwoners vertrokken en te Oostende duurt de uittocht voort. Een groot aantal inwoners van Berlare zijn weggevoerd en met geweld naar Tourcoing gevoerd om er te werken aan werken voor de militaire verdediging en te Sleidinge zijn alle mannen zonder onderscheid van rang of fortuin gedwongen te arbeiden aan het aanleggen van militaire wegen.

15 oktober 1917

Uit Sas van Gent meldt men ons:

Alhier kwamen de laatste dagen verschillende Nederlanders uit Gent aan, die mededelen, dat de jongste vliegeraanvallen op die stad vele slachtoffers hebben gemaakt, terwijl ze tevens mededelen, dat het gebrek in België steeds stijgt.

20 oktober 1917

Londen, 10 oktober. Officieel. Aan het slagfront de gebruikelijke vijandelijke artilleriewerkzaamheid, welke het krachtigst was in de sector van Zonnebeke en tegen de achter ons front gelegen terreinen in de buurt van St.-Juliaan en de Steenbeek.

Onze eigen artillerie richtte een geconcentreerd vuur op posities van de vijand.

Londen, 20 oktober. Officieel. Gisterochtend vroeg was het schitterend mooi weer, maar tegen negen uur kwamen er uit het westen laag drijvende wolken opzetten.

In de loop van de dag werd door onze vliegtuigen veel werk gedaan ten dienste van de artillerie en door het nemen van foto's.

Bovendien wierpen onze vliegtuigen 2500 kg aan bommen op een uitgestrekte artilleriestelling van de vijand nabij Douai en op de spoorwegperrons bij Gent en op verschillende kazerneringshutten.

24 oktober 1917

Londen, 23 oktober. De admiraliteit maakt bekend:

De marineluchtdienst heeft zondagavond verscheidene bommen op het spoorwegemplacement van Melle bij Gent laten vallen.

Britse vliegers beproefden gisteren een aanval op het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem, maar wegens de wolken wierpen ze hun bommen op de pier van Zeebrugge, waarbij ze twee kleine schepen raakten. De bommen ontploften vlak bij het steunpunt voor zeevliegtuigen. Alle vliegers zijn teruggekeerd.

2 november 1917

Londen, 1 november. Officieel: Gisteren overdag hebben onze vliegers 5 en ’s nachts nog 2,5 ton bommen geworpen op vliegkampen in de buurt van Kortrijk, het vliegkamp Gontrode en de spoorwegstations van Roeselare, Torhout en Kortrijk. Van de aangevallen treinen is er een ontspoord en de andere geheel vernield.

7 november 1917

Uit Gent.

22 oktober.

We zijn wel in het etappegebied. Om er te komen voelen velen zich geroepen, doch worden weinigen uitverkoren. Een bijzondere reispas, zeer groot van vorm en vol gedrukt met allerhande verplichtingen, waarnaar de reiziger zicht streng moet gedragen, wordt te Brussel uitgereikt aan die mensen, die bij hoogdringendheid naar de Arteveldestad moeten. Zelden gaat de pas over meer dan twee dagen. De treinen naar Gent zijn ofwel uitsluitend voor militairen ofwel gewone treinen, die ook meestal door militairen ingenomen zijn, maar die toch voor burgers toegankelijk zijn. De burgers zijn er altijd dun gezaaid, zodat bv. in derde klas altijd ruim plaats is, terwijl in de richting Brussel-Antwerpen, waar geen bijzondere pas wordt vereist, deze rijtuigen

steeds meer dan vol lopen. Het verbaast telkens wel hoe groot in aantal de werklieden zijn, die met het spoor reizen. Nu kan ik toch enkel herhalen, wat men mij vertelt. Arbeiders zeggen nu dat er veel werk is, en dat er weinig werklozen zijn. Dan tref ik weer een burger aan, die me tracht te overtuigen dat de werklozen talrijk zijn. “Ons werkvolk heeft de handen vol”, zo zegt weer een derde. “Dat men maar kon werken” hoor ik weer elders. Heel zeker verdienen een overgroot aantal arbeiders mild een dagelijks loon, maar of allen nu werken, is een vraag, waarop ik ontkennend meen te moeten antwoorden. En er bij voegen, dat de steun aan geld en levensmiddelen die hen bezorgd wordt een aantal arbeiders tot nadenken brengt en dan ook tot het besluit dat ze beter leven met hun titel “werkloze” dan aan de arbeid te gaan. De zaak van de opgeëisten houdt de Vlaamse bevolking angstig bezig. Het is wel zeker dat maanden lang veel arbeiders, die achter de Duitse gevechtslijn gedwongen werken, veel ellende hebben moeten doorstaan. Of dit nu de schuld is van henzelf of van hun toezichters, die hun macht te buiten gaan en hun eisen opdrijven, dat kunnen we niet uitmaken. Geleden is er in ieder geval veel. Thans gaat het beter.

Gent heeft trouwens haar gewoon uiterlijk. Het is nog altijd het historisch mooie der bouwkunst uit vervlogen eeuwen dat de aandacht van de vreemdeling trekt, van zodra hij het Sint-Pietersstation en de nieuwe wijk aldaar heeft doorwandeld en de zo mooie middeleeuwse Vlaamse stad hem overweldigt. Thans echter treft toch meest het oorlogsgewoel. Soldaten, soldaten, soldaten! In de huizen en straten, in cafés en hotels, bij de kappers en de scheerders. De trams maken zich rijk met soldatengeld. Hotels en spijshuizen maken beste zaken. Alles gaat hier. Gent moet over het algemeen, als we toch oordelen naar wat we zien, in handel en wandel goede zaken doen.

De stad rammelt en davert, zelfs ’s zondags, onder de doortrekkende kanonnen, de munitie- en voederwagens, de talrijke treinen ook, die aanhoudend, dag en nacht van het front komen of er naar toe rijden. Terwijl Brussel nauwelijks nog een vlieger, zeer zelden een zeppelin in zijn hemel ziet, is te Gent het bestendig ronken van de vliegers, zowel Engelse als Duitse, een stuk van het gewoon leven. Zelfs wanneer aanvliegende Engelsen worden aangemeld bij bevolking en leger, of wanneer reeds de kanonnen in de richting van de vijandelijke legers schieten, gaat iedereen met zijn gewoon denken voort, alsof het over een alledaagsheid ging. Wat me echter heeft verbaasd … Met mijn gids trokken we vooruit naast het water, en het ging over de teistering met vliegersbommen, waarbij ik toch opmerkte dat meestal het doel niet werd bereikt en de Engelsen hoofdzakelijk privaat eigendom verwoesten, Belgen doden en door de Duitsers spottend worden onthaald. “Och! Meneere, zegde toen de Gentenaar, geluufde ge da toch nie. Me wete wij allemole da ’t alliene en altijd de Duitsers zelve zijn, die bommen werpen op ons volk”. Ik stond verslagen, doch herinnerde mij de simpelheid van de mensen in de oorlogsdagen te Luik.

Iemand die uit Luik, Brussel, Antwerpen naar Gent reist, waar hij meent te komen in een midden van gebrek, zet zijn ogen open naar de voorraad van allerhande levensmiddelen, ook genotskoopwaar, aldaar voorhanden. Gent verkoopt zaken, zoals fijn gebak, brood, overvloed zeep, die men in hoger genoemde steden niet vindt. Wat is hier ook alles betrekkelijk goedkoop! De zeep bv. of nog meer verbazend, de tabak. Een kilo beste tabak kost te Gent 17 F, elders 39 F en meer. Het groot restaurant Vooruit bereidt nog een honderdtal burgerlijke diners per dag. De levensmiddelen voor het volk zijn echter over het algemeen schaarser binnen het etappegebied dan daarbuiten. Het verkeer ook is lastig en beperkt.

Men komt moeilijk Gent binnen, doch een Gentenaar geraakt nog moeilijker zijn streek uit. Avond en nacht zijn hier pikdonker.

9 november 1917

Londen, 8 november. Officieel. Gedurende de nacht werd meer dan drie ton aan bommen geworpen op de vliegkampen te Gontrode en St.-Denijs-Westrem, en op de vliegkampen in de Leievallei.

Ook de spoorwegverbindingen in de Leiestreek werden met bommen bestrooid, waarbij goede resultaten konden worden waargenomen.

Men ontmoette slechts weinig vijandelijke vliegtuigen; maar één ervan werd, met defect aan het stuur, tot landen gedwongen. Een observatieballon van de vijand, die zich op de grond bevond, werd door een van onze laagvliegende vliegtuigen vernield.

Van onze machines is er één niet teruggekeerd.

12 november 1917

Londen, 11 november. Naar de admiraliteit meldt hebben marinevliegers in de nacht van 9 op 10 dezer een grote hoeveelheid bommen geworpen op St.-Denijs-Westrem en de haven van Brugge. In die haven brak een grote brand uit.

17 november 1917

Uit Sas van Gent meldt men ons, dat de inwoners van Gent erg verontwaardigd zijn, omdat de Duitsers alle wol hebben opgevorderd, waarmee men er de matrassen vult.

7 december 1917

Londen, 6 december. Officieel. Gisteren was het in de lucht zeer levendig door werkzaamheid van beide zijden. Onze vliegtuigen hebben krachtig samengewerkt met de artillerie en ook op lange afstand een aantal verkenningen gedaan. Aan fotografisch werk werd heel wat gepresteerd. Overdag zijn een groot aantal doelen op de begane grond met bommen en machinegeweervuur bestookt. Woensdagnacht hebben onze vliegers het vliegkamp van Gontrode aangevallen. Verscheidene treffers werden geobserveerd. Enige bommen ontploften verder in gebouwen in de nabijheid van het vliegkamp. Er zijn ook bommen geworpen op het vliegkamp van Sint-Denijs-Westrem en op het station van Douai. De hele dag hadden er gevechten in de lucht plaats. Vier vijandelijke machines zijn geveld, vijf andere stuurloos naar omlaag gedreven. Een Duitse machine is neergeschoten door ons antiluchtvaartgeschut. We missen vijf vliegtuigen.

8 december 1917

Londen, 7 december. De admiraliteit maakt bekend:

In de loop van de 5e en de 6e heeft de marinevliegdienst bomaanvallen gedaan op de volgende doelen: de vliegvelden van Uitkerke, Sint-Denijs-Westrem en Engel, de haven van Brugge en treinverkeer op verschillende punten. Men heeft gezien, dat de bommen ontploften en dat er brand uitbrak tussen bewaarplaatsen en loodsen. Alle toestellen keerden behouden terug.

11 december 1917

Men meldt ons uit Sas van Gent:

Nadat er gisteren gedurende de ganse middag veel vliegers waren waargenomen boven België, hoorde men even voor 8 uur zeven

zware schoten of ontploffingen. Omstreeks 9 uur kon men in de richting van en waarschijnlijk boven Gent een hevig luchtgevecht waarnemen. De huizen dreunden van de schoten van het zware afweergeschut, terwijl men de granaten in de lucht zag uiteenbarsten, om 10 uur nog een paar zware slagen, daarna rust.

12 december 1917

Londen, 12 december. Naar de admiraliteit meldt, heeft een smaldeel marinevliegtuigen gisternacht op het vliegveld van Oostakker en de haven van Brugge vele tonnen bommen geworpen.

De gevolgen van het bombardement op eerstgenoemd doel waren door het slechte zicht moeilijk waarneembaar, doch de haven van Brugge is zo doeltreffend bestookt, dat er brand uitbrak.

Al onze toestellen zijn behouden teruggekeerd.

24 december 1917

Londen, 24 december. Officieel. Onze marinevliegtuigen hebben drie tochten om bommen te werpen uitgevoerd, die gericht waren tegen de vliegparken van de vijand te Sint-Denijs-Westrem, Mariakerke en Oostakker. Door het goed zicht konden alle drie de vliegparken met heel veel succes worden bestookt (excellent good shooting made).

In totaal werd ongeveer zesduizend kilo aan bommen uitgegooid.

Al onze machines zijn teruggekeerd.

25 december 1917

Men meldt ons uit Oostburg:

Zondagochtend omstreeks 8 uur 30 werd er een kwartier lang hevig schieten uit zee voor de Belgische kust gehoord.

27 december 1917

Londen, 25 december. Officieel: Gedurende de nacht van 23 op 24 december hebben de marineluchtstrijdkrachten op de volgende doelen bomaanvallen gedaan: de dokken van Brugge en de vijandelijke vliegparken te Sint-Denijs-Westrem en Gistel. Ongeveer 3 ton met ontplofbare stoffen werden op de dokken en ongeveer 1,5 ton op de vliegparken neergeworpen. Alle toestellen keerden ongedeerd terug.

20 januari 1918

Het te Brussel verschijnend blad “La Belgique” meldt, dat keizer Wilhelm enige weken geleden een bezoek aan Gent heeft gebracht. Zijn aankomst was bekendgemaakt en de inwoners zagen met nieuwsgierigheid de groene auto's met wapperende vlagjes, die de keizer met zijn gevolg vervoerden, in de straten voorbijrijden. Het eerste bezoek gold de St. Bavokerk. Van de kathedraal reden de keizerlijke auto's voorbij het stadhuis; de bezoekers wierpen een vlugge blik op Oud Gent en stopten voor het Gravenkasteel. Vandaar begaven ze zich naar de puinen van de abdij St. Bavo. Het overige van de dag was aan een bezoek aan de garnizoenstroepen gewijd.

25 januari 1918

Londen, 25 januari. Officieel: Tengevolge van regen was er gisteren in de lucht maar weinig te doen. Gisternacht hebben onze vliegers de vliegkampen bij Kortrijk opnieuw gebombardeerd en ditmaal ook een kamp ten noorden van Gent, dat de vijand gebruikt voor

zijn nachtvliegtuigen. Verder hebben we vijandelijke kantonnementen in de buurt van Roeselare met bommen en machinegeweren aangevallen. Al onze toestellen zijn teruggekeerd.

28 januari 1918

Het Engelse bericht van de 25e, over de strijd in de lucht, meldt dat er op die dag 10 Duitse vliegtuigen naar beneden werden geschoten, terwijl er zes stuurloos moesten dalen. De Engelsen misten een vliegtuig.

De Engelsen bombardeerden Duitse vliegkampen in de nabijheid van Gent en wierpen ruim 160 bommen op een nieuw Duits vliegveld ten westen van Doornik.

Het bericht van de volgende dag zegt, dat er weinig werkzaamheid in de lucht was ten gevolge van de mist. Anti luchtvaartgeschut velde een Duitse vliegmachine. Er werd een luchtaanval gedaan op Trier.

30 januari 1918

Londen, 29 januari. Officieel: Onze vliegers hebben gisteren van het heldere weer gebruik gemaakt om in samenwerking met onze artillerie heel wat werk te doen en de verafgelegen vliegkampen en verdedigingslinies van de vijand te fotograferen. In de loop van de dag wierpen zij 400 bommen op verschillende doelen, waaronder de vliegkampen te Roeselare, Menen en die bij Doornik. Duizenden schoten zijn er uit onze machinegeweren op de vijandelijke troepen in de loopgraven en op de wegen in de achterhoede gelost. De hele dag hebben er gevechten in de lucht plaats gehad, met het gevolg, dat er twee vijandelijke machines neergeschoten zijn en zes andere stuurloos omlaag gejaagd. Van onze machines worden er drie

vermist. In de nacht van 28 op 29 dezer konden onze vliegers eerst tegen 2 uur in de morgen uitvliegen wegens de zware mist. Toch zijn er meer dan zes en een halve ton bommen geworpen op de kwartieren van de vijand, stations, treinen en vannacht op de vliegkampen bij Gent en Doornik. Al onze machines zijn teruggekeerd.

4 februari 1918

Gisteren trachtte een Belg, geholpen door iemand uit Westdorpe, over de elektrische draad tussen Assenede en Sas van Gent te komen. Toen ze bijna daarin geslaagd waren, werden beiden door de Duitsers aangeschoten. In hopeloze toestand is de Hollander naar Zelzate, de Belg naar Sas van Gent gevoerd.

5 februari 1918

Londen, 4 februari. Het weer van de 3e februari was zeer fraai, alhoewel er een aanzienlijke grondnevel hing. Onze vliegtuigen ondernamen verkenningen en bestookten met hun geschut menige vijandelijke batterijen, terwijl ze van de lucht uit waarnemingen deden. Bijna vier en een halve ton bommen werden in de loop van de dag op verscheidene opslagplaatsen, alsmede op spoorwegterreinen bij Melle, Ingelmunster en Lichtervelde geworpen. In de avond waren wegens de mist geen krijgsverrichtingen mogelijk. In luchtgevechten werden vijf vijandelijke vliegtuigen neergeschoten en vijf stuurloos ten val gebracht. Een van onze vliegtuigen wordt vermist.

13 februari 1918

De Telegraaf heeft gemeld hoe een Nederlander op Nederlands gebied door Duitse schildwachten bij Sas van Gent aangeschoten en

in zwaargewonde toestand over de versperring in België gehaald werd. Het slachtoffer is van Assenede naar Gent vervoerd. De Duitsers verklaren, naar thans De Telegraaf meldt, hem van Nederlands gebied gehaald te hebben in zijn eigen belang, omdat hij daar hulpeloos lag te kermen. Zodra zijn toestand het mogelijk maakt, zal hij naar Nederland teruggebracht worden.

15 februari 1918

Men seint ons van de Zeeuws-Vlaamse grens:

Op bevel van de Duitsers moeten alle Belgische huizen tot op 100 meter afstand van de Nederlandse grens binnen 24 uur ontruimd worden.

17 februari 1918

Men meldt ons uit Terneuzen:

Gisteravond heeft vermoedelijk een luchteskader der geallieerden een aanval op België gedaan. Boven dit gebied werden kartetsen waargenomen die op de vliegtuigen werden afgeschoten.

18 februari 1918

In de nacht van 16 op 17 december hebben onze vliegtuigen 400 bommen geworpen op vliegkampen bij Gent, Doornik en Laon. Het spoorwegstation te Conflans (15 mijl ten westen van Metz) is ook met succes bestookt. Al onze toestellen zijn teruggekeerd.

19 februari 1918

In de nacht van 17 op 18 februari hebben wij opnieuw bomaanvallen gedaan op vijandelijke vliegkampen ten zuiden van Gent en op vijandelijke kwartieren ten westen van Doornik.

20 februari 1918

Londen, 19 februari. Officieel. In de nacht van de 18e december hebben marinevliegtuigen een bomaanval gedaan op de volgende doelen: Sint-Denijs-Westrem en de havenwerken van Brugge. Verscheidene tonnen ontplofbare stoffen werden uitgeworpen. Een vijandelijk vliegtuig, dat een aanval deed op een der Engelse machines, werd omlaag gedreven.

27 februari 1918

Londen, 27 februari. Officieel: In de nacht van 25 op 26 dezer hebben marinevliegtuigen met goed gevolg het vliegkamp van Oostakker en de haven van Brugge gebombardeerd.

15 maart 1918

Londen, 15 maart. Van Belgische zijde verneemt Reuter, dat een uit Gent komende dame verzekert in de straten een groot aantal Duitse soldaten gezien te hebben, die de Marseillaise zongen, zonder dat hun officieren tussenbeide kwamen. Ze deelt verder mede, dat er herhaaldelijk soldaten terechtgesteld worden.

7 april 1918

Het Gezetz und Verordnungsblatt für Flandern, van 30 maart, bevat de volgende verordening van de gouverneur-generaal in België, von Falkenhausen, en de opperbevelhebber van het vierde leger, Sixt von Arnim, betreffende het gemeentebestuur der stad Gent:

De burgemeester van de stad Gent, Braun en schepen De Weert worden afgezet.

Het bestuur van de stad Gent wordt, onder gedeeltelijke buiten werking stelling der gemeentewet, opgedragen aan een door de gouverneur-generaal, in overleg met de etappe-inspectie van het vierde leger te benoemen burgemeester, met dien verstande echter, dat deze, zover hij op de medewerking van de schepenen en van de gemeenteraad krachtens de wetten is aangewezen, zijn bevoegdheid uitoefent na die colleges te hebben gehoord.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur (Verwaltungschef) voor Vlaanderen wordt gemachtigd, naast de schepenen, schepenen-commissarissen aan te stellen en, zo nodig, schepenen af te zetten.

De wedde van de nieuwe burgemeester en de bezoldiging der schepenen-commissarissen worden door het hoofd van het burgerlijk bestuur vastgesteld en uit de middelen der stad Gent betaald.

Het hoofd van het burgerlijk bestuur voor Vlaanderen wordt met de uitvoering van deze verordening belast.

Daaraan is de volgende beschikking toegevoegd:

ingevolge de verordening van 16 tot 18 maart 1918 wordt de tweede burgemeester der stad Posen dr. Künzer hiermee benoemd tot burgemeester-commissaris der stad Gent.

8 april 1918

Men meldt ons:

De redenen, waarom de bezettende macht te Gent de burgemeester en de wethouder van schone kunsten afgezet en de burgemeester een Duits plaatsvervanger heeft gegeven – men zie de nieuwe Rotterdamse Courant van gisterenochtend – lijken van activistische aard te zijn.

De gemeente Gent beheert een "Vlaamse" en een "Franse" schouwburg en de activisten willen ook kunnen beschikken over de Franse schouwburg om er propagandastukken op te voeren. Het schijnt zelfs dat een bekend Hollands auteur, Jan Fabricius, zich zou hebben laten verleiden om zulk een stuk te schrijven. Daartegen is de wethouder De Weert met alle kracht opgekomen. Men heeft hem kortweg uit zijn ambt ontheven en stelt nu in het vooruitzicht dat hetzelfde zal gedaan worden met de gemeentebestuurders, die aan de wens en de wetten der activisten niet willen gehoorzamen. Eigenaardig is het echter, dat ter vervanging geen activisten, maar Duitse ambtenaren werden aangesteld.

13 april 1918

We hebben gemeld, dat de Duitse overheid het gemeentebestuur van Gent heeft afgezet. De burgemeester van Gent is door een Duitser vervangen, namelijk de vroegere burgemeester van Posen. Als wethouders zijn aangewezen prof. Fornier, professor Huybrechts, mr. H. Planquaert, dr. H. van der Spurt en Jan Wannyn.

19 april 1918

Te Gent.

Men schrijft ons:

Wat er te Gent is voorgevallen, hebben wij medegedeeld: de burgemeester, Emile Braun, en de schepen voor schone kunsten, Maurice De Weert, zijn naar het voorbeeld van de heren Franck en Strauss uit Antwerpen, naar Duitsland overgebracht. Ook de andere vier wethouders der gemeente zijn afgezet, waaronder het bekende socialistische kamerlid Anseele; terwijl de zitting van de gemeenteraad zonder meer is geschorst. Een Duitse burgemeester is aangesteld, terwijl vijf verwoede activisten als commissarissen tot het waarnemen van het schepenambt zijn benoemd.

Omtrent deze commissarissen vernemen wij: daaronder zijn een voormalige wethouder, afgezet vanwege een zedengeschiedenis, waarin hij betrokken was; verder Mr. Hector Plancquaert, die indertijd, als jeugdige, niet zeer kiese politicus, in René de Clercq een ijverige propagandist mocht vinden en die, na jaren van teruggetrokken leven, in het activisme en de dood van Pieter Daens nieuwe krachten en nieuw aanzien heeft geput; Jan Wannijn eindelijk, gemeenteonderwijzer, die veel van zijn Vlaamsgezinde ijver had verloren sedert hij de door hem gestichte "English Club", een instituut voor levende talen, tot een winstgevende bloei had zien gedijen, maar sedert de opkomst van het activisme al zijn vroegere idealen ditmaal aangedikt met meer vuur dan ooit aan het verdedigen is gegaan – met, zoals men ziet, voor hem voordelige gevolgen. Het in hechtenis nemen en wegsturen van burgemeester Braun baart des te groter verwondering, omdat hem in al de tijd van de bezetting en niettegenstaande al de moeilijkheden waar hij en zijn wethouders mee te kampen hadden, niet de minste onvoorzichtigheid kan worden verweten. Men staat hier voor een niet alleen willekeurige, maar stelselmatige daad, waarvan men vreest dat ze slechts de eerste is van een ganse reeks in de andere steden van het Vlaamse land.

15 mei 1918

Uit Sas van Gent wordt ons gemeld:

Boven België was zeer grote vliegeractie. Wel waren de vliegtuigen niet te zien, maar er werd hevig geschoten en zover het oog reikt was het een grote verlichting van vaste lichten, zoeklichten en springende granaten.

24 mei 1918

Londen, 23 mei. Officieel. In de dagen van 20 tot 22 dezer hebben afdelingen der strijdmacht in de lucht bomoperaties tegen de pier, het zeevliegtuigstation en vijandelijke schepen te Zeebrugge alsmede in de buurt van Torhout en het vijandelijke vliegveld te Sint-Denijs-Westrem verricht. Van twee rechtstreekse treffers op vijandelijke torpedojagers is rapport gedaan, welke ten gevolge hadden, dat, naar fotoverkenningen uitwijzen, één torpedojager tot zinken is gebracht. Bovendien zijn drie vijandelijke toestellen stuurloos neergejaagd. Al de onze zijn behouden teruggekeerd.

Vrij België.

Men schrijft ons:

Er is nog een ander "Vrij België", dan het blad van van Cauwelaert en Hoste. Een stukje België, vlak aan de Nederlandse grens, dat zo'n grote mate van zelfstandigheid geniet, dat de Zeeuws-Vlaamse bevolking het "Vrij België" noemt.

De elektrische draad loopt in Zeeuws-Vlaanderen niet overal precies langs de grens; hij is, wat men bij de loop van een rivier noemt, gecorrigeerd; hier een kortere weg volgend, daar een zak afsnijdend, ginds teruggetrokken op een vlak bij de grensscheiding

lopend kanaal. Zo ontstaan er stroken en stukjes land, afgesloten naar het zuiden, openliggend naar ons land. Het grootste stuk, dat ook buiten de draad is komen te liggen is een gehucht met enkele honderden bewoners en de omgeving daarvan, dus "Vrij België". Een eigenaardige toestand is daar ontstaan, de Duitsers bemoeien er zich zelden mee, alleen wanneer ze iets met een der "vrije Belgen" te verrekenen hebben, komen ze er; Belgische dorps- en rijksautoriteiten kunnen er niet komen.

Natuurlijk is er een Belgisch "comité", waarvan de voorzitter nu in het gehucht de heersersstaf zwaait, die wanneer nodig met de Duitse officieren onderhandelt en die door de bewoners als "burgemeester" aangesproken wordt. Belastingbiljetten reikt "het comité" nog niet uit en of er andere biljetten komen, is mij onbekend. De kerkgang geschiedt in de naburige Hollandse gemeente en de jeugd gaat naar school in de lokalen, die al voor de oorlog daarvoor dienden. De burgerlijke stand wordt bijgehouden door de desbetreffende veranderingen per brief over de draad te werpen. Medische hulp moet van Nederland uit komen. Kleding is er niet te koop. Wie in "Vrij België" woont en een blouse of een jas nodig heeft, komt voor een lelijk dilemma. Vraagt men aan de commiezen een inslagbiljet, dan moeten ze dit weigeren, daar de uitvoer van kleren verboden is. Vraagt men dit niet, dan loopt men groot risico gepakt te worden door de belastingsambtenaren, zijn nieuwe kledingstukken kwijt te zijn en nog een proces-verbaal op de koop toe te krijgen. Als de oorlog nog enige jaren duurt en er scherpe controle uitgeoefend wordt, dan keert men in Vrij België gedwongen tot de paradijselijke staat terug.

"Vrij België" ligt in een landbouwstreek. Graan, koeien en varkens zijn er voldoende en de molenaar en slager wonen er. Bovendien voorzag de relief hen ook nog van een en ander. Oorlogsbrood en

eenheidsworst zijn er onbekende zaken. Men fluistert zelfs, dat zo nu en dan wel eens zo'n ouderwets, onvervalst boerenbrood en een malse biefstuk hun weg over de grens vinden naar Nederlandse magen.

Het was een broeinest van smokkelaars, toen er uit Nederland nog wat te smokkelen viel, "Vrij België", een kwelling der commiezen, en een "vrijplaats": deserteurs, weggelopen Nederlanders, uit "de staat van beleg" gezetten konden er een veilige schuilplaats vinden. Maar… het veilige gebied was klein en de zucht om huis en gezin terug te zien was sterk, eerst bij nacht en ontij werd de tocht Nederland in gewaagd, langzamerhand al brutaler en brutaler, totdat de uitgezette of deserteur toch tenslotte de Nederlandse marechaussees in handen viel en nu goed uitgezet werd – richting Rotterdam of Dordrecht.

Zo langzamerhand wordt "Vrij België" rijp voor het zelfbestemmingrecht; met het oude vaderland België kan het niet meer in contact komen. Nederland houdt zich afzijdig, wil er niet mee in contact komen. Waar blijven de Vlaamse Lenin en Trotski om hier de bolsjewiekenrepubliek te vestigen? Staatsschuld te annuleren is er niet, een regering omver te werpen behoeft niet. De toestanden zijn hier gunstiger dan elders.

12 juni 1918

Londen, 11 juni. De admiraliteit deelt mede: Op 6, 7, 8 en 9 juni zijn 10 bomaanvallen op de volgende doelen uitgevoerd: Torhout, de sluizen van Zeebrugge, de havenwerken van Brugge, het kanaal van Brugge en de vliegvelden van Gistel, Maria-Aalter, St.-Denijs-Westrem en Oostakker. Alles bij elkaar werden 14 ton bommen geworpen. Er braken in de havenwerken van Brugge, alsmede op de

vliegvelden van Maria-Aalter en St.-Denijs-Westrem branden uit. Vier branden en twee ontploffingen ontstonden dientengevolge. Op het landhoofd van Zeebrugge werden treffers opgemerkt. Bij de oostelijke haven van Brugge werd zwaar afweervuur gegeven. Er werden twee branden verwekt en aanvallen van vijandelijke vliegtuigen werden gefnuikt. Al onze toestellen zijn teruggekeerd.

22 juni 1918

Londen, 17 juni. Officieel. Van de 17e tot en met de 19e heeft het weer tot op zekere hoogte de operaties van de luchtstrijdkrachten der marine belemmerd. 's Nachts en overdag werden bomaanvallen uitgevoerd op de volgende doelen: de haven van Oostende, Zeebrugge, Sint-Denijs-Westrem, verschillende vliegparken, de La Brugeoisefabriek, het spoorwegknooppunt te Torhout en de spoorwegperrons te Sint-Pieters-Kapelle.

27 juni 1918

Londen, 26 juni. Volgens een officieel bericht van de admiraliteit heeft de Britse vliegdienst, voor zover die met de vloot samenwerkt, tussen 22 en 23 juni, ofschoon gehinderd door het weer, behalve verkenningswerk aanvallen gedaan op de havens van Zeebrugge en Oostende en 4 ton aan bommen op de kade en de loodsen laten vallen. Ook is het vijandelijk vliegkamp van Mariakerke bestookt.

14 augustus 1918

Men meldt ons uit Terneuzen:

Zondagnacht is een landbouwer, nabij Assenede, die op het vrijgelaten Belgisch gebied woont, op brutale wijze opgelicht. Hij werd opgeklopt door een als Duits officier gekleed persoon met een

heer bij zich en vier soldaten. De laatsten gingen op post staan, terwijl de twee eersten binnenkwamen en een huiszoeking deden, waarbij papieren en het geld (een bedrag van 6000 mark) in beslag werden genomen. De landbouwer werd gezegd, dat hij zich 's morgens bij de post aan het station kon vervoegen om een bewijs voor zijn geld te ontvangen. Toen hij daar 's morgens kwam, wist men echter van niets. Hij heeft zijn beklag gedaan bij de Nederlandse militaire autoriteit, die een onderzoek heeft ingesteld. Daarbij is van Duitse zijde het vermoeden uitgesproken, dat men met deserteurs te doen heeft gehad, behorend tot de nu juist van de grenzen vertrokken troepen. Ondertussen is hier niets bemerkt van het verblijf of het doortrekken van een zo grote groep Duitsers. Naar hun taal te oordelen meent de landbouwer in elk geval met Duitsers te doen te hebben gehad.